

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

5. Criminalis virtutes, & magna sanctitatis fama.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

vulneris, vltro vestem iis dono daturus, diffibulauit propriis manibus, iuuitque raptores ad eam detrahendam, direptum etiam corpori ab iis indusium, & ab ludibundis & conclamantibus asportata illius segmēta. Nudus, & saucius, in templum nihilominus se ferebat, cum ecce nouus Badagarum à tergo tumultus, ad quem ille conuersus aduersum pectus vulneri præbuit, & vibratum à Barbaro hastile excepit: procumbens ergo in poplites vir Sanctus, hastile ipsemet exemit pectori; auensque vitæ suæ sacrum Deo illic peragere, vbi die eodem æterno Patri filij vitam obtulerat, vt erat exhaustus sanguine, & nutante iam gressu, in templum nitebatur. Sed hoc ei supremum solatium abstulit alia hostium superueniens turma. Ab his altera lancea humeros; costas medias altera perfossus, in genua corruens, reuolutusque in alterum latus suo in sanguine iacuit. Decussum acinace palpitantis caput, & cruenta indusij segmina, pilo Barbari præfigunt & in Lusitanorum ludibrium ex arcis desertæ, vel vt alij scripsere, è templi sui specula erigunt, multos in mancipia abigunt & cum præda vt ex paupere popello tenui, Ecclesia diruta & agro quàm dirissime potuit vastato, in Idoli sui concedunt Fanum, vbi brutis & inconditis vocibus vindictam Deo suo, & victoriam gratulati, repetiere sedes suas. Eorum discessu ommissis paulatim latebris aliquot Christiani, parentis optimi truncum corpus, multis cum lacrimis fabulo potius texere quam tumulto, quod præter manus ad effodiendam humum instrumēta decēssent; Postridie Antonius Correa ducis propinquus, reiectum cadauer, vt defossum de altius, tutius seruaret, nihil minus aduertens perdidit. Daturum se operam scribebat Antonius Gomez ad Regem Lusitaniæ, vt quæ inuenirentur eius reliquiæ, asseruarentur diligenter, quandoquidem Deo placuisset Societatem Iesv thesauro tam nobili ditare; quod autem spondebat per literas, non is modo sollicitè præstitit, sed è nostris etiam alij, diu illa in ora versari, frustra omnem in eo inuestigando sumpserunt operam, quod aggestas sepulchro arānas in littore, seu mare seu venti complanassent, nec spatiosa in plaga, diligentia vllius exquisitus labor pietati satisfacere valuit, sacrum illud pignus, ad venerationem debitam requirenti. Diem morte tam clara faustum, nullæ vnquam sat certò Patrum illinc notarunt literæ. Harum vltimas dedit Baltazar Gagus Iunij vndeicesimo, anno 1549. ex iis habetur non diu ante contigisse, elapso iam tamen quod necessarium fuerat tempore, vt Patres oræ illius Punicalem conuenirent, ad P. Henricum Henrichez præficiendum sibi Criminalis vice, ex quo credibile mihi sit viri sancti mortem Maio fere medio incidisse, cum annos vixisset, nouem supra viginti, & dies supra tertium mensem paucos.

At suspiciamus licet prouidentiam diuinam, pretiosi reliquiæ funeris celantem; animi certè reliquiæ, & virtutem glorioso sine coronatam æternum vegetabit, illustrabitque memoria posterorum, cui æstimanda vel vnum in primis Ignatij posset iudicium sat esse; nam erat Ignatij examen in pendendis animæ dotibus delicatum oppido, & sagax, nec vnquam

§
Criminalis
virtutes, &
magna sancti-
tatis fama.

vnquam vllius humeris mandabat onera, nisi viribus leuiora. Is verò paucis, quibus Criminalé periclitatus est mensibus, tantum in eo virtutis solidæ, ac tutæ animaduertit censum, vt idem prope habuerit in Societatem eum adlegere, & transiturum ad Indos in Lusitaniam mittere. Illum quoque Xauerius tanti esse perspexit, vt ex eius laborum vitæque meritis agonem vaticinaretur, quo victrici morte triumphauit: quod quidem habemus ex sociorum ipsius literis; sed scribens ad Ignatium ipsemet, quatuor mensibus antequam mortem oppeteret; *Antonius*, ait, *Criminalis, Comorinensem agrum cum sex sociis colit. Mihi crede, est sanctus, natuque ad erudiendam gentem illam. Mitte hac eiusmodi complures, nam te istic ad manum habere plurimos arbitror. Nostris illa in ora præest; Ethnicis iuxta, & Saracenis mirè gratus: à nostris vero dici non potest quantopere diligatur.* Ita de sanctimonia socii vir sanctus in eo demirans, quæ in se vicissim ille mirabatur. Nec erat nostrorum erga illum amor, vt Xauerius adnotat, ex illicio solum placidi, & affabilis candoris, & tranquillitatis, per quam nudus animus in illius ore, ac fronte legebatur; sed reuerentur illum velut sanctum, ac licet ij quoque, virtutis gradum sublimem adepti, tanto illum præ se suspiciebant altiozem, vt quamuis ætate iuuenem, illum vltro sibi præfecerint, animi, vitæque Rectorem, gaudente mirifice testificatione illa Xauerio, quam ex Molicis in Indiam redux esse voluit ratam, & suo calculo fanciuit. Longum foret ire per singulos, tum eius socios, tum etiam alios, qui morte illius cognita de sanctitate testati sunt. Atque vt sileam, quod de illo Rex Serenif. à Goano Episcopo acceptum, prædicari palam per Lusitaniam iussit ex pulpitis, scripsitque ad Iulium III. Pontificem Max. *Alfonsus Cyprianus, senex virtutis emeritæ, & pater Christianorum Choromandelium, ex vrbe S. Thomæ prosequitur illum eximiis laudibus, quas in ora Piscaria cum eo degens, mensium decem spatio obseruat, subditque, singula quæ Hymno solenni vespertino Confessoribus Ecclesia tribuit, excelluisse in Antonio Criminali; & censet Antonius Gomez victoria sui perpetua, & interioribus conflictantis secum animi crucibus, ærumnis præterea, & vexationibus corporis, hilaritate summa toleratis, apicem illum supremi honoris à Deo promeritum, quem tandem assecutus morte clausit beata, inuidendaque magis sociis quam dolenda. Reliquorum instar sit Henrichez, qui vt ej quam simillimus, sic nostris post illum meritò iussus est præesse. Datis hic ad Ignatium Punicali, Nouembri literis anno 1549. [Possum, inquit], R. V. affirmare P. Antonij Criminalis excellentem fuisse, ac sublimem vitam Nihil eo castius, nihilque purius, nihil sui quod quidem nouerim despicientius, nihil accuratius in obediendo: Spiritu pauper, viuens & moriens; vt cui, sepeliendo cadaueri, lacerum linteï segmentum defuerit. Habemus hic illum pro Martyre, & hoc tantum boni rebus pro Deo gestis putamus consecutum. Patres nostri ac Fratres, ab eius morte, in orbitate sibi videntur agere, & prorsus in eo omnium virtutum absolutum*

exemplar amiserunt. Christiani quoque Patrem in eo lugent carissimum, eiusque necem ferunt ægerrimè. Denique P. Francisco Xaverio mirum in modum satisfaciebat; nec possunt de illo tam multa perferibi; quin scribenda supersint multo plura. Si R. V. hanc Deus mitteret mentem, ut istinc ad nos non imparem mitteret, consolaretur non parum mœrorem nostrum] hæcenus Henrichez. Distant à Comorinensi promontorio Remanancoris vada milliaribus centum octoginta; hæc Criminalis quot mensibus, nudis pedibus decurrebat, nuda ut plurimum in humo dormiens, qua illum nox interciperet; nullo aduersus ardores æstatis illic fauissimos, aut hibernos imbres regumento, per continua in fluiis, & torrentibus transuadandis discrimina, vitandisque Barbarorum in Christianos incursums subitis; habitu, victuque vilissimo, hoc est, orizæ modulo, & aqua simplici, quod illic demerium est pauperum, vbi olus, & piscis summæ primorum delitiæ. Cæterum has opes Apostolica paupertatis, infra se calcantis vniuersa, & diuini ararij securæ, non tunc primum potitus est cum Indiam attigit, sed ex quo cœperat Societatem expetere, tam arcto complexu illam sibi asseruit, ut nunquam deinceps diuelli se ab ea passus sit. Bis Romam Sissa ad Societatem poscendam veniens, ne obolum quidem domo tulit, contigitque secundum venienti, ut prope Bononiam sobrinum offenderet, solus, pedes, pannosus, niuoso cœlo, viis alto ceromate depressis. Institerit acriter sobrinus, familiaræ honoris, & valetudinem susdeque habenti consulens, equo, & viatico illum instruere; si nollet alio, saltem eleemosynæ nomine. Sed eum à proposito dimouere, nec suadendo valuit, nec rogando, lepidè scilicet se tacentem, quò sobrinus quantumuis læcuples, non posset ei tantum commodorum tam largè prospicere, quantum providentia diuina, cuius sumptu, & ære peregrinabatur. In quo item lepidè germanos Conimbrica, multis rationibus perurgens, ut ad S. Iacobi religiosum iter susciperent; *Si vobis, ait, à grassatoribus metuis, domo statim egressi pecuniam omnem in pauperes spargite, sic & eo pondere leniores, & liberiores ibitis ab omni metu.* Ea porro quam dixi oræ totius percursatio mensura, opus amoris plusquam paterni fuit de filiorum salute vtraque anxie laborantis, qui vnus tantum ærumnarum tam alacriter posset exhaurire, ut iis ocaluisse videretur, & vbi omnes ipsius socios sternebat defatigatio, morboque affligebat, caritatis illum quam naturæ vis animosior vegetiorem quotidie, ac velut recentem operi redderet. Christianos regebat ad ducenties mille, debebant locis inter se longissimè distiti; in tuguriis, pagis, & oppidis; stabilienda erat illorum fides, committenda operariis optimis, augenda conuersionibus aliorum, componendi inter se dissidentes, corrigendi, docendi, defendenda ab ipsis ministrorum regionum oppressio, & rapacitas militum; custodienda prouinciæ titulo, expilantium miseros incolas. Ad hæc dici non potest quanto egerit virtutum præsidio, patientiæ nominatim, prudentiæ, comitatis, & hortatrici reliquarum omnium caritatis, qua omnibus omnia fieret, transformeretque

retque se in eorum genios & nomen, vt sibi deuinctos Deo obstringeret; ac ne lingua velut extraneum audirent, quem re ipsa vbique experiebantur patrem; hoc suis etiam laboribus tedium adiunxit, sanè ingens, & fastidiosa plenum molestia, vt difficillimum, & valde barbarum illorum condisceret idioma. Demum, quod aiebat de illo Xauerius, virtutem in eo naturæ imputasset, illius adeò christianitatis salutis natus videbatur. Porro in tanta, tam varia latissimæ vineæ, atque itinerum occupatione, mira erat acquiescentis in Deo tranquillitas animi, nulla exterius ab eo rerum imagine distracti, vtque nisi pro Deo, ita nisi cum eo nihil agebat. Præter hoc genua ad orandum, flectebat quotidie saltem trigies; nam scribunt quadragies nonnulli, colligendis nimirum animi viribus, & corroborandis, cogitatione illorum quæ citius, & vehementius Dei amore illas incenderent. Qui verò tunc essent eius animi sensus, non temerè putem ex iis quæ contecta sunt conici, nempe quoties in genua procidens oraret, toties ad aram coram Deo se ipsum victimam statuisse, ad excipiendum pro Christo Barbarorum ferrum; quæ vt credam fuisse viri sancti affectum, facit non tam illud quod subibat vitæ discrimen perpetuum ab capitalibus inimicis, quàm ille ad singulas Badagarum turmas toties ab eo iteratus in genua, quem dixi, procubitus, ad excipiendas propensè ac fortiter eorum hastas, & lanceas. Referunt Bedalæ, & Romanancoris Christiani, se suis oculis inter sacrificantis manus vidisse hostiam rubentem, & tinctam sanguine, paulo quam occideretur à Barbaris; quò illis ipsius portendi visa mors; & ipsi nuntius deferri ex tam diu cupita, toties flagitata, vicina morte consolationis; eruenta enim specie hostia interpretis fuit, pignusque Sacerdotis, digna sui ipsius victima Deo litaturi, quam cum filij eius diuino sanguine iam tum offerebat. Et alias quidem quem prædicabat Christum proximè abfuit, vt fuso sanguine testaretur, sed hoc Deus tunc miraculo vetuerat, & Christianorum necessitatibus prouidens, palmam ipsi beatam in hoc tempus distulerat. Frequentabatur ab Ethnicis Fanum Idolo sacrum, quod antiqua Lucinæ superstitione adesse parturientibus credebant. Hunc Dæmoni honorem, offensionem Christianis vt tolleret, nihil vitam suam, nihil Ethnicorum furorem moratus, præcipitavit in mare simulachrum, templum solo æquauit; inciditque res in id tempus, quo Ethnica nobilis ex partu laborabat. Verians coniux ne ob eam causam Idolum vxori suam opem negaret, rabie percitus, Criminalem armatus ad necem inquit, vix domo pedem extulerat, cum vxor vehementissimis cepit doloribus torqueri, Deoque suggerente iis interituram, si qua iniuria sanctus violaretur, iussit post virum nuncios currere qui denuntiarent, quàm saluam cuperet vxorem, tam procul manus ab Dei famulo abstineret; quibus absteritus resiliit Barbarus; & partum eius vxor feliciter edidit. Iam vero morte Criminalis, non dicam quantos socij spiritus, quantum alacritatis conceperint, siue in India, siue in Europa. Planè Gonzaluis Sylueira in Lusitania, eiusdem exitus desiderio incensus extra se ferebat-

tur,

tur, quem sibi antea promissum, adeptus est tandem in Africa, & illustriorem, & post labores longè grauiores. Sed nostros in India id desiderium, eò vrebatur impatientius, quò erant Fidei hostibus propiores, & ab iis ad mortem ipsi quoque auide poscebantur: de quo Gaipar Berzeus, ille Apostolico vir igne flagrans, ita in Europam ad socios scribit, Criminalem semper Martyris ornans cognomento. Non possum satis exprimere quantus me ardor incenderit, & nunc etiam teneat pro Christo Iesu patiendi, ex quo de martyrio accepi Fratris nostri P. Antonij Criminalis. Spero eius quamprimum fore me gratiæ compotem, quando incipit Deus eam nostris largiri, qui eius desiderio tenentur.

Haudquaquam tamen hoc se Criminalis honore tanto dignabatur; tantumque aberat, vt se parem sentiret ministerio animarum, vt ne vilibus quidem laicorum obsequiis se arbitraretur idoneum. Goam igitur cum venisset, & Xaverio in Molucas profecto, partes ei operis assignaret nemo, Iacobus Borbanus, vni S. Fidei seminario intentus, ædituum illum, & ægrotantium statuit curatorem; quo in tam humili opere, vir tantus tam hilariter erat vitæ reliquum ducturus, vt menses illos sex posuit, sub quos nouo mandato illinc amotus est. Ita solent quos sua, modesta de se opinio facit tenuitatis propriæ conscios, occupationem quamlibet abiectam sibi superiorem æstimantis; eoque præstantius, quò postpositis commodis, & vni Deo placere satagunt, & vnius pretio caritatis, non iudiciis hominum, aut materiâ operis, operum pretia metiuntur.

6

Eius literæ
humilitatem
spirantes.

Ad hoc mentis erectæ fastigium quantum promouisset Criminalis, tunc magis patuit, cum ei Conimbrica Simon Rodericus optionem dedit Indicæ missionis, vel capessendæ si liberet, vel reiiciendæ: placet hic eius verba describere, nuda quidem, & candida, sed eorum linguæ dumtaxat ingenita, qui Deo se integre mancipant, sibi que nihil sui peritus retineat: sic ergo is Vlyssipone ad Ignatium. [Accersitum me, inquit, interrogauit D. Magister Simon malleme in Indiam, aut Italiam ire; respondi, quantum ad me spectaret, Italiam, Indiam, Turcas, & aliam quamcunque mundi plagam, ita me promiscuè habere, vt esset mihi perinde futurum quocumque mitterer, dum in eam Domino, eiusque obsequiis laborem perfecte nauarem; cætera mihi pro nihilo esse; mihi tamen hoc vnum dolere (& dolet profecto) quod essem ad loca eiusmodi ineptus, utpote aded ignarus, negligens, & carens necessariis dotibus, vt videt Deus, & sciunt homines qui me norunt,] sequiturque stylo eodem dicere; tametsi sua deterreretur penuria, sed obedientia subleuari; & ex vno illo, soli Deo placendi studio, illos sibi ad opus tam arduum animos subiici, quos sua inopia detrahebat. Rogat denique ab Sancto, quem nisi in cælo nunquam visurus sit, quoad liceret in terris interim iuuari, & salubri aliquo muniri documento, quod ipsius vice pro monitore perpetuo habeat, vocationis cumulatè explendæ. Claudit autem Epistolam subscriptione humili pie ludens in suo cognomine R. V.

Indignus